

Konsekvenser

Impulskontrollforstyrrelser vil ramme personer i ulik grad. Noen vil selv oppdage endringer i egen adferd, mens andre ikke vil være klar over endringene selv. Det er ofte pårørende, eller andre i omgivelsene som først legger merke til forandringer i personens oppførsel.

Når personen selv ikke er klar over endringene, kan adferden bli skjult eller benektet. Ofte er det de pårørende som etter hvert varsler behandlende nevrolog.

På dette tidspunktet kan forstyrrelsene ha fått betydelige konsekvenser for både personen selv, familie, parforhold, arbeid og sosialt liv. Noen kan også ha pådratt seg økonomiske problemer.

Både den rammede og de nærmeste må ofte gjennom en krevende prosess for å rydde opp og få livet tilbake på rett spor.

Behandling

Ved mistanke om endringer i hvordan man kontrollerer impulser og handlinger, er det viktig at dette informeres til behandlende nevrolog. Disse endringene kan være en bivirkning av dopaminagonistene som tas. I slike tilfeller må dopaminagonistene trappes gradvis ned for å få kontroll over adferden igjen, og ofte er det nødvendig å stoppe helt med dopaminagonist. Ved de alvorligste impulskontrollforstyrrelsene kan det bli nødvendig å ta dopaminagonistene raskt vekk. Men hvis det er mulig, er det best å gjøre nedtrappingen gradvis og forsiktig for å gi kroppen tid til å tilpasse seg endringen. Rask nedtrapping kan av og til utløse et dopaminagonist abstinenssyndrom med kroppslig ubehag.

Norges Parkinsonforbund

Impulskontrollforstyrrelser

Impulskontrollforstyrrelser er en vanlig bivirkning av medikamenter som gis for å lindre bevegelsessymptomene ved Parkinsons sykdom. Særlig utløses denne bivirkningen av dopaminagonister.

Norges Parkinsonforbund

Norges Parkinsonforbund
Storgata 33, 0184 Oslo

tlf: 22 00 83 00 - post@parkinson.no - www.parkinson.no

2024

Sammenhengen mellom medisiner og impulskontrollforstyrrelser

Ved Parkinsons sykdom oppstår det et økt celletap i det dopaminproduserende området i hjernen, Substantia Nigra. Hjernen får da mangel på signalstoffet dopamin. Det fører til signalforstyrrelser i basalgangliene i hjernen, som styrer kroppens bevegelser. Bevegelsene blir langsommere, mindre, vanskeligere å starte og opprettholde (bradykinesi og akinesi). Mange opplever å få skjelvinger (tremor), spesielt i hvile og stressede situasjoner. I tillegg kan det oppstå en spesiell form for muskelstivhet (rigiditet).

For å kompensere for dopaminmangelen må hjernen tilføres dopamin i form av medikamenter som inneholder levodopa, eller dopaminlignende stoffer – såkalte dopaminagonister. Disse medikamentene kan også påvirke andre sentre i hjernen, siden hjernens belønningssystemer også bruker dopamin. Når disse systemene blir ekstra stimulert av medisinene, kan det føre til at adferden endrer seg, slik vi ser ved impulskontrollforstyrrelser. Dette gjelder først og fremst ved bruk av dopaminagonister, men det kan også skje hos de som bare bruker legemidler med levodopa.

Impulskontrollforstyrrelser

Ikke alle vil få impulskontrollforstyrrelser, men kanskje 40% av de som bruker dopaminagonister kan oppleve at impulskontrollen blir dårligere. Dette kan gi seg utslag i spilleavhengighet, hyperseksualitet, overspising, tvangsmessig shopping, stereotyp adferd eller avhengighet av parkinsonmedisin.

Kjennetegn

Personer med Parkinsons sykdom som bruker dopaminagonister kan oppleve slike endringer i sin adferd og impulskontroll. Graden av impulsivitet er forskjellig fra person til person, men ved en impulskontrollforstyrrelse blir det merkbart vanskeligere å kontrollere disse impulsene enn det var tidligere.

Når evnen til å regulere impulsiviteten blir forstyrret, kan det utvikle seg en adferd som gjør sosiale situasjoner vanskelige. Dette kan oppleves som et sterkt ubehag. Slike endringer kan være tegn på en impulskontrollforstyrrelse.

Spilleavhengighet

Problematisk spilling kjennetegnes av vansker med å motstå spill som internettspill, lotterier, skrapelodd, veddemål, poker eller tipping. For mange med problematisk spilling vil de også bruke mye tid på å tenke på og planlegge spillingen. Utfordringer med spilling kan være vanskelig for pårørende å legge merke til, ettersom mye spilling foregår over internett. Spillingen kan også gi store økonomiske vansker. Problematisk spilling opptrer oftere hos menn enn hos kvinner.

Hyperseksualitet

Hyperseksualitet er en oppstått endring i interessen for sex og seksualitet. For den det gjelder kan det komme til uttrykk ved økt interesse og mer tanker om sex. For noen vil tankene om sex komme i upassende anledninger, arte seg på uheldige måter og ofte rette seg mot andre personer enn partner. Hyperseksualiteten kan også arte seg ved problematisk mye bruk av pornografi. Noen kan begynne å bruke klær som vanligvis brukes av motsatt kjønn. Den seksuelle adferden oppfattes ofte som sosialt uakseptabel, og kan til og med ha ulovlige former.

Overspising

Overspising kjennetegnes ved et økt matinntak, raskere matinntak eller endring i matvanene. Hos noen kan dette medføre en vektoppgang. Overspising opptrer oftere hos kvinner enn hos menn.

Tvangsmessig shopping

Med tvangsmessig shopping menes det vansker med å motstå impulser til å kjøpe ting. Ofte kjøper de ting de ikke trenger eller har økonomi til. Tvangsmessig shopping opptrer noe oftere hos kvinner enn hos menn.

Stereotyp adferd

Stereotyp adferd kjennetegnes ved en trang til å gjøre en aktivitet i så stor grad at en selv eller andre reagerer. Dette kan være formålsløse aktiviteter som for eksempel å undersøke/fikle på objekter, ordne ting, flytting/sortering av objekter uten noen rimelig hensikt. Det kan også være at man i forhold til tidligere blir mye mer opptatt av hobbyer som strikking, remontering av ting, skriving, maling og bruk av PC.

Avhengighet av parkinsonmedisin

Noen kan ha trang til å bruke mer parkinsonmedisin enn det som er ønskelig for å lindre parkinsonsymptomene. Dette kan gi bivirkninger i form av ufrivillige bevegelser. Forsøk på å redusere medisininntaket kan gi ubehag og angst.